

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

L. 1860 Novice: „Kar so Novice dvakrat in tudi unidan Glasnik spregovorili o osnovi novega slovenskega šolskega časnika, naj bi pač ne ostalo le pri praznih besedah, ampak besede naj bi postale resnica berž ko je mogoče, piše Rodoljub Podratitovski o učiteljskem časniku (str. 367) ... Da bi nas za ohranjenje lastnega časnika premalo bilo, tega ne moremo verjeti; — meje našega jezika so predelež raztegnjene. Da bi pisatelj manjkalo, bi bilo pač slabo spričalo o omiki slovenskih učnikov. Tudi zastran naročilnega dnarja naj nihče ugovora ne zblekne. Plača učnikov je v novejši dobi povsod tako določena, da za kakošne bukve še zmiraj kak krajcar ostane. Zakaj pa smo tudi poslani po farah? Da živimo sebi? O ne! Kaj pa bomo za Božjo voljo tudi počeli, če ne bomo zmiraj kaj novega zlasti slovenskega brali? Saj brati se pravi po besedah nekega slovečega pedagoga pobirati, in sam Izveličar pravi, da kdor ne pobira, raztresa. — Ljubljana, pokaži se nam zopet bela! Imaš može, katerim ni težava osnovati posebnega in od vsih pravih učnikov željenega časnika; Vi pa, učniki! ne odrecite pripomoči, kajti največji dobiček bo Vaš. Bog! — Francozi tepeni v Afriki mej Kabili po bčelah. Domače ptice — ptuji čivk: Nahajalo se je, in nahaja se žalibog! še zdaj med nami mnogo tacih prismod, ki neko posebno čast iščejo v tem, šemiti se s ptujim perjem, to je, ponašati se s ptujimi običaji ali ptujim jezikom, akoravno jim neznanstvo tega ne donaša drugega — kakor sramoto in zasmeh (Mir auch weisses Kaffe und aber zwei Allgemeine — str. 408)! — Danica: Sad molitve sv. roženkranca. Slovenska narodna pesem (Castita je na-

vada ta — Svet' roženkranc moliti). O lepi tej navadi po Gorenskem v nekterih gostivnicah opoldne ali zvečer glasno moliti ob angelskem češenju. O novem križevem potu v cerkvi sv. Frančiška Ks. in o cerkvi sami. Gaëta n. pr.:

Gaeta! pred enajstmi leti si nam zvezda bila:
Katolskim' svetu kot mornarju v noč si svetila.
Zavetje varno bila takrat si očeta Pija,
Ki zalez'vala še ondaj peklenska ga je zmija...
Tud dans, Gaeta! zopet svet v te oči obrača,
Narboljšiga kralja zalezuje tam peklenska kača itd.

L. 1861 Novice: Odperto pismo preč. g. Jožefu Globočniku, fužinarju v Železnikih, naj prenaredi se nekoliko delavni red kovačem! Turki in raja. Hvalenost Angleža (Pol. ilir.). — Danica: Razsodba francoskega vojnika o zmagi Napoleona I. Sv. Polona (Jezik moj — Slavo poj itd. str. 30). Sprejem knezoškofa Jerneja v Železnikih. — Učiteljski Tovarš: Šolska drobtinica. Za boljši zapomenitev samoglasnic izreki v pevski meri (str. 10). Pozdrav Ljubljani, da je rodila Tovarša; dve besedi tovaršem učiteljem, naj ga podpirajo z dopisi literarnimi in z doneski denarnimi itd. (str. 15). O Metelku in o slovenščini. Slovo. Zložil nemški učenik Tomaževic v Teržiču, poslovenil J. Levičnik (Oj kak grenek tužen je ločitve britki čas str. 48). Vesel, da Tovarša podpirajo iz vseh krajev mile Slovenije, želi, naj bi izhajal po dvakrat na mesec, donašal tudi muzikalne priloge, vredništvo pa naj bi izdajalo mladinske bukvice s podobščinami (85). Knezoškof Jernej v šoli Železniški. Vijolčni venček spleten blagi devici in učenici Marii Kemperle o njenem vходу v loški nunski samostan (str. 184). — Slovenske Večernice družbe sv. Mohora: Čudeži se

še vedno godé (str. 47). Otožne misli po mladostnih letih (Pes. IV.) — Darek I. zv. ima pesmico in dve povésti.

L. 1862 Novice: Čez trideset let (Prev. ilir. str. 14—36). Muhe mladega Napoleona. O smrti A. M. Slomškega in: „Kakor nas je potrla ta novica, tako nas je razveselila tista, da je car ruski poslal za slovansko literaturo zaslužene možé. O jomen sprejomen! Kak šunder uganjajo vendar nekteri nemški prenapetneži, ako se le besedica o Slovanih črhne! Če nemški vladarji Avstrijancem podelujejo svetinje, ne zine živa duša nič, — če pa slovanski vladar kaj enacega stori, oj kakošen hrup! Z silo nas hočejo storiti vladi protivne in nezveste, in vendar kdo je nasprotnik Avstrije? Mi Slovani smo ob hudih ravsih in kavsih djansko pokazali, da smo verni Avstrijanci. Ali pa morejo to tudi tisti reči, kateri se ozirajo le čez meje avstrijske ter zdičujejo po vesoljni Nemčii ko Judje po obljubljenem Mesiju in bi na vrat na nos radi spravili vse vroepejske narode pod en klobuk, da bi bil le „grösser das deutsche Vaterland“. K sreči se bo menda to zgodilo še le v tistem času, ktereга oni po krivdi svojih zvezdogledov v pratikah nimajo, — pri nas mu po domače pravimo: „o svetem nikolem“. Zdravo (str. 371)! Novo leto trka na duri in ž njim čas naročnine časnikov. Želeti je, — srčno je želeti, da bi vsi Slovenci podpirali z naročnino domače dobre liste in dali slovó vsem onim, katerim glavna naloga je največa radost, teptati v prah in v blato vse, kar zadeva narodne pravice slovanske in katoliško vero. Ne misli si, rojak, da si „nobel“, če leži na tvoji mizi „Presse“ ali kak drug list enake baže. Vsak pameten človek te velikoveč pomiluje, ako vidi, da onega še dobrovoljno plačuješ, ki te — bije v obraz. Duh domorodni, duh slovenski zbuja se; Bog daj, da zbudil bi se tudi v novem letu gledé podpore domačega dobrega časništva v obilni obilni méri. Vsem onim pa, kateri držali se bodo naprej stare

trme, privoščili bi v hiši tistega sicer revnega pa odkritosrčnega slovenskega rokodelca, ki je bogatemu posestniku, vidši pri njem „Presse“, naravnost rekel: „Gospod! pravijo, da ni naš poseben prijatelj, kdor si ta-le časnik drži (str. 430)“. — Danica: Šolski brat. Trikratno zdičevanje k Marii (Ko o jutru svit danice — Me iz spanja prebudi itd. str. 64). Prijazna beseda o IV. zvezku novih cerkvenih pesem. Beseda o slovenskih cerkvenih pesmih in napevih (Rihar, Potočnik, Dolinar, Cvek, Majar, Mašek, Slomšek itd.) Čast bodi Bogu Očetu, Sinu in sv. Duhu (Otročja molitvica v pesmi: Kdo otroka me vstvaril je itd.). Zadnji majnikov dan (Z Bogam! dans Marija pravi itd. po Volčičevi pesmi „Misijonarjem v slovó“ ter po napevu Riharjevem str. 116). O novi farni cerkvi. Šolarska pesem: Štirje letni časi nedolžnih otrok (Spomlad je prijeten čas, — Zlo razveseluje nas itd. str. 172). V slavo nebeške Mane (Sam prišel si, Jezus moj premili itd.). O romanju na Velehrad. O stoletnici na Zalem logu s pesmijo Lotričevo po napevu Levičnikovem. Premišljevanje pred Sv. R. Telesam (Trepetaje, Jezus mili, se približam itd.). Preljubljenimu Jezusu nar večimu dobrotniku (Slavo Tebi, Jezus mili itd.). Neprestrašeni junak — katolišk duhoven (Poslovenjeno). O božji poti na Zali log. Cvetka v vezilni venec sv. Frančiška Ksaverijana (Rajska zvezda Ti, Frančišek sveti itd.). Svetih cerkvenih obredov zasmehovati ni varno. — Sl. Večernice: Šopek starih pesem. Postna I. II.

L. 1863 Novice: Še ena beseda zastran stare trebelnske kapelice (sv. Mihaela). Slava in ljubezen. Novela (Pol. Nevena str. 20—283). — Danica: Od gorenskih planin — o novi cerkvi v Loki. Popotni spominki. Romanje k sv. Kervi v zgornjem Gorotanu. V častilni spomin štirstoletnice slavne ljubljanske škofije (str. 123—288). Popisal Jožef Levičnik. Posebej natisnil in založil Jožef Blaznik v Ljub-

ljani 1863. 8. str. 64 (Vid. Novic. 1864 str. 94).

1864 Novice: Pisma slovenskega učenika svojemu bratu o potovanju na Velehrad I. 1863. I—XIV (str. 37—382). — Danica: Belak (Zgodovinske čertice). Rojakom Slovincem prošnja za spominek slavnemu skladatelju Gr. Riharju, ki naj se postavi na grob ob obletnici njegove smerti ter poslavi s kako besedo v čitavnici sredi tedna zarad vnanjih njegovih čestiteljev (cf. str. 256). V čast tančice Gospodove (tretji petek v postu — pesem). Zvezdica za šolo. Otroška molitvica o vojsknem času: Ljubi Oče v visokosti itd. Eno uro v Gospa-sveti (str. 140—150). Berač. Obraz iz strahovitih dni francoske prekucije (Pol. serb). Kjer je naj večja sila, je božja roka mila (Resnična dogodba iz dni francoske prekucije). Matevž Lotrič, semeniški duhovnik in bogoslovec IV. leta ljubljanske škofije. Čertice iz njegovega življenja, spisal Rodoljub Podratitovski (str. 255—273), po glasilki Slomšekovi: „Oj srečna tista duša, ki čisto vest ima, — Veselo svet zapuša, k Očetu se poda“. Pijavke-pijavko (žganjarja) ujedó. Vezilni šopek vpleten v čast sv. Frančiška Ksaverijana (V cerkev smo Tvojo se dansi mi zbrali itd. str. 281). — Tovarš: O smerti učitelja in godbenega umetnika J. Podobnika v Škofjiloki pa o njegovih napevih. — Drobtince: Molitev za duše v vicah in njena korist. Božičnica (Rajske strune zadonite itd.). Goreči zdihi pred podobo Marije Device. Otroška molitvica. — Slov. Večernice: Ozir po Goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej. Spomini na velike šolske počitnice I. 1863 (str. 53—89). — Kalendarček družbe sv. Mohora: Šopek slovenskih pesem. Ave Marija (str. 72).

L. 1865 Novice: Pisma slovenskega učitelja svojemu bratu o potovanju na Velehrad (XV—XIX). Zapeljivec. Novela (Pol. ilir. str. 20—46). Podgrobje. Nar. pripovedka. Slobodno po ilirskem posnel (str. 102—138). — Danica: Novoletnica

(Minljivo vse — Pod solncem je itd.) O družbi sv. Mohora. Pesmi M. Lotriča — nekaj priobčil jih v Danici, nekaj v Novicah, Drobtincah in Večernicah. V čast presv. Kervi Kristusove — V. petek v postu — pesem. Snidenje v Marije-Celju. Pripoved iz zadnje šlezvik-holštajnske vojske (str. 126—133). Slepec pripelje videčega v Rim (po Jariševem Koledarju). O posvečevanju Prifarske cerkve Loške (234—257). — Cvetnik I. zv.: Valentin Duval. — Večernice: Ozir po Goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej (Dalje in konec str. 46—55). Marija devica brez madeža spočeta (Pes. str. 75). Zadnji dan leta (str. 79). — Kalendarček družbe sv. Moh.: Gregor Rihar, duhovnik ljubljanske škofije, slavnoznani slov. skladatelj in organist na katedralni cerkvi v Ljubljani. Nekatere čertice iz njegovega življenja s prislovico: Dokler bode se slovensko pelo, — Ime Tvoje, slavni Rihar, bo slovelo (str. 33—40). Ozir proti nebeški domovini. Učenik na grobu ljubljene učenke (Pes.). Beseda gospodom učiteljem ljudskih šol, kako naj bi po okolnostih in po zahtevanju današnjih časov pomagali, da se med slovenskim ljudstvom bolj in bolj zbudi narodna zavest, kar sklepa z besedami n. pr.: „Pomagajo naj preč. šolski nadzorniki, naj glas dadó slavni vladi . . . Da bodo pa učitelji mladino k narodni zavednosti prav budili, naserkati se morajo prej sami zdrave domorodnosti, poznati in ceniti morajo naše stališče in prizadevanje . . . Blažite mladim učencem serce in bistríte jim um, delajte jim veselje z milimi domačimi pesmami, vadite jih po mogočosti v sadjereji in v enacih, kmetu potrebnih podukih; budite pa tudi v vsakdanji in nedeljski šoli zavest domorodno. Pokažite mladi vedoželjnosti nekoliko, kakošna je bila naša nekdanjost, povejte, kaj hoče sedanjost, odkrivajte, do kakošne hočemo priti prihodnosti. Tako vlijete v mlada serca željo po blagi sreči lastne domovine, hrepenenje po zdravem in vspešnem uku v maternem jeziku,

potem se zbudí pri mladem in odraščenem ljudstvu narodna zavest, na zemlji drage Slovenije požene lepši cvet in hvaležnost bo vašemu blagemu djanju velika (str. 54—57)*.

L. 1866 Danica: Sveti večer (Prezala blišava — Obnebje zlatí itd). — Drobtince 1865—1866: Venček, sple-

ten in posvečen sv. Frančišku Ksaverijanu (Pristopimo — Počastimo itd). — Večernice XIII in XIV: Drobtinice. I. Beseda, bogokletnežem v prevdar. II. Mati v hudih stiskah. Šopek duhovnih pesem. Božičnica. Pridite, častimo Gospoda! Verla dekla. — Koledarček: Sveti večer (Tovarši, poglejte — Nebo se žari itd.)!

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.*)

X.

Izkazi o stavljenih kôzah.

Gledé zahteve dokazila o stavljenih kôzah pri sprejemanji otrok v šolo razglašá visoki c. kr. deželni šolski svèt nastopni ukaz:

Z. 1111.

L. Sch. R.

Das hohe k. k. Ministerium des Innern hat davon Kenntniss erhalten, dass seitens der Leiter der Volksschulen die Mitwirkung zur Constatierung des Impfstandes der in Volksschulen eintretenden Kinder durch Abforderung der Impfscheine in wiederholten Fällen abgelehnt wurde.

Da die Abforderung der Impfscheine beim Eintritte der Kinder in die Volksschule als eine aus den noch in Kraft stehenden Bestimmungen des mit dem Hofkanzlei - Decrete vom 9. Juli 1836, Z. 13192 erlassenen Impf-Normativ's sich ergebende nothwendige Massregel zur Verhütung des Blatternausbruches unter der Schuljugend zu betrachten ist, wird in Folge Erlasses des hohen k. k. Ministeriums für

Cultus und Unterricht vom 9. Juni l. J. Z. 9043 der k. k. Bezirks- (Stadt-) schulrath darauf aufmerksam gemacht, dass der § 13 dieses Normatives es den Volksschullehrern ausdrücklich zur Pflicht macht, mitzuwirken, damit die Bevölkerung, beziehungsweise die Schuljugend richtige Begriffe über die Kuhpocken-Impfung erlange und die Vortheile derselben kennen lerne, und dass die Sicherung eines guten Impfstandes geradezu eine fundamentale Forderung der Schulgesundheitspflege ist.

Insbesondere wird angeordnet, dass von den Schulleitungen bei Aufnahme der Schüler in die Volksschule auch die Vorlage des Impfzeugnisses gefordert und über alle, dieses Nachweises entbehrenden Schulkinder Verzeichnisse nach dem im Anschlusse mitfolgenden Formulare zum Gebrauche der Sanitätsbehörden angelegt werden. Diese Verzeichnisse sind von den Schulleitern an den Bezirks- (Stadt-) schulrath einzusenden und von demselben ohne weitere Einbegleitung der politischen Behörde I. Instanz in kürzester Zeit zu überreichen.

Gelegentlich der Abhaltung der Bezirkslehrerkonferenzen sind die Volksschullehrer noch besonders anzuweisen, die von den Sanitätsorganen ergriffenen Massnahmen zur Durchführung der Impfung der Kinder mit ihrem Einflusse bereitwilligst zu unterstützen und überhaupt den Bestrebungen dieser Organe auf För-

*) Gledé v tej rubriki objavljenih ukazov čuli smo že preteklo leto željo, da bi se ukazi in odredbe v slovenskem jeziku priobčevali. Mi bi tej želji radi ustregli; ker nam je pa na tem, da objavljamo ukaze v avtentičnem tekstu, primorani smo jih objavljati v nemškem jeziku, ako le v nemškem jeziku izidejo. Ako bi jih sami preložili na slovenski jezik, bi naša prestava ne bila avtentična, in tako objavljenje bi ne imelo tolike veljave. Ker smo torej prepričani, da z dosedanjim načinom objavljenja bolj ustrežamo šolnikom, ostanemo pri tem, ker ima tudi list več veljave. — Ured.